

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Četrtek, 28. avgust 2008 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 35; vsaka naloga je vredna 17,5 točke.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenjevalec ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

I	II	III	IV

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pred vsak odgovor napišite številko vprašanja, na katero odgovarjate. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani, od tega 1 prazno.

I. DELO IN PROSTI ČAS

Vir A

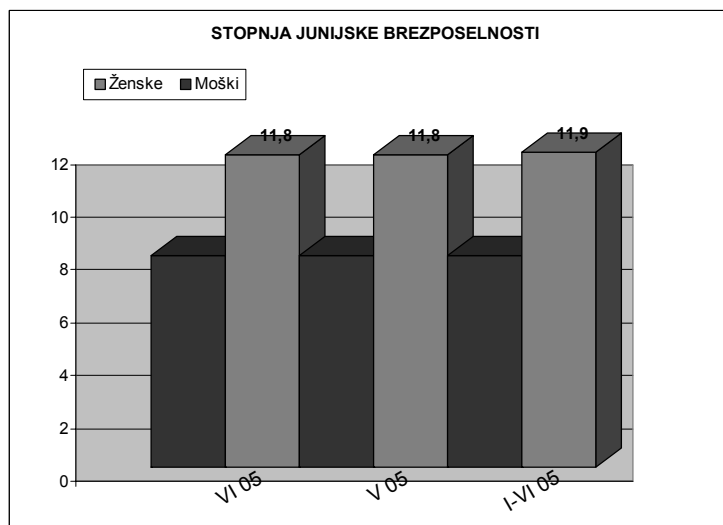
Avgustovska brezposelnost

število prijavljenih brezposelnih avgusta posameznega leta

1966	10.456
1976	12.212
1986	13.701
1987	15.153
1993	133.320
1997	125.196
1999	116.764
2002	102.204
2004	90.314
2005	90.566
2006	83.056

(Popit, I. (2006): Avgusta so zaposlovali in izobraževali, Delo, 19. 9. 2006, str. 9)

Vir B

(Pavlin, B. (2006): Brezposelnost nekoliko večja. Mladina, št. 34/06, 22. 8. 2006, str. 15)

Vprašanja:

1. Navedite dva načina zbiranja podatkov o brezposelnosti. *(1 točka)*

2. Kratko predstavite oba navedena načina zbiranja podatkov o brezposelnosti. *(3 točke)*

3. Vir A prikazuje gibanje brezposelnosti v Sloveniji. Navedite in kratko pojasnite dva vzroka za naraščanje brezposelnosti v Sloveniji konec osemdesetih in v devetdesetih letih 20. stoletja. *(3 točke)*

4. Predstavite dva ukrepa države za blažitev posledic brezposelnosti. *(3 točke)*

5. Kratko razložite v viru B prikazane grafične podatke, tako da ugotovite, kaj prikazujejo in kateri problem je izpostavljen. *(1 točka)*

6. Katere druge socialne kategorije so še pogosto brezposelne? Navedite dve in kratko pojasnite vzroke za njuno večjo brezposelnost. *(3 točke)*

7. Kaj je značilno za sezonsko brezposelnost? *(2 točki)*

8. Pojasnite enega od vzrokov strukturne brezposelnosti. *(1,5 točke)*

II. DRUŽBENA NEENAKOST IN GIBLJIVOST

Vir A

Družbeni sloji niso zgolj statistične kategorije, ki temeljijo na neenaki razporeditvi dobrin, kot na primer »najvišjih 10 odstotkov« in »najnižjih 30 odstotkov« v razporeditvi dohodkov in bogastva. Družbeni sloji so poseben način družbenega povezovanja.

(Scott, J. (2006): Class and stratification. V: Payne, G.: Social Divisions, Palgrave, Houndmills, str. 27)

Vir B

Kjer je buržoazija prišla na oblast, je razdejala vsa fevdalna, patriarhalna, idilična razmerja. Pestre fevdalne vezi, ki so vezale človeka na njegovega naravnega predstojnika, je neusmiljeno raztrgala in ni pustila med človekom in človekom več druge vezi kot goli interes, kot brezčutno »plačilo v gotovini«.

(Marx, K., Engels, F. (1971): Izbrana dela, Drugi zvezek, Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 591)

Vir C

Webrovo pojmovanje slojevitosti je temeljilo na Marxovih analizah, ki pa jih je Weber spremenil in dopolnil. Tako kakor Marx je bil tudi Weber prepričan, da družbo zaznamujejo konflikti zaradi moči in dobrin.

(Giddens, A. (2001): Sociology, Polity Press, Cambridge, str. 285)

Vprašanja:

1. Opredelite družbene sloje in kratko pojasnite določnice družbene slojevitosti. Pomagajte si z virom A. (4 točke)
2. Katera oblika družbene slojevitosti je nadomestila slojevitost fevdalne družbe? Pomagate si lahko z virom B. (1 točka)
3. Opišite bistvene značilnosti oblike družbene slojevitosti, ki ste jo navedli v svojem odgovoru na 2. vprašanje. (3 točke)
4. Primerjajte oba tipa slojevitosti (fevdalnega in tistega, ki ste ga navedli v odgovoru na 2. vprašanje), tako da vključite dve razliki in eno sorodnost med njima. (3 točke)
5. Kratko predstavite Webrovo teorijo družbene slojevitosti. (Vir C) (4,5 točke)
6. Navedite in kratko predstavite eno od razlik med Marxovo in Webrovo teorijo družbene slojevitosti. (2 točki)

III. RELIGIJA

Vir A

V delu Elementarne oblike religioznega življenja, prvič objavljenem leta 1912, je Émile Durkheim predstavil s funkcionalističnega vidika verjetno najvplivnejšo interpretacijo religije. Sklepal je, da vse družbe delijo svet na dve kategoriji: sveto (sakralno) in posvetno (profano) ali preprosteje na sveto in nesveto. Religija temelji na tej delitvi.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 454, 455)

Vir B

Vsaka religija se kaže kot raznovrstna praktična dejavnost. Tu so najpomembnejši obredi ali rituali ... Religije so polne ritualov ... Ritualno se vzpostavlja zveza z »najvišjim«, »svetim«, bogom, bogovi itd.

(Smrke, M. (2000): Svetovne religije, FDV, Ljubljana, str. 43)

Vir C

Če se civilna religija dogaja mimo tradicionalnih cerkvenih religij oziroma se le navezuje nanje, pa je tako imenovani fundamentalizem nekaj, kar se dogaja znotraj njih. Fundamentalistična gibanja v sodobnih družbah so sicer lahko uperjena proti obstoječim cerkvam in njihovim usmeritvam, toda ostajajo vendarle znotraj okvira tradicionalne religije. Še več, pomenijo zavestno opredelitev in delovanje za ponovno uveljavitev religije tako, kot naj bi bila osnovana, »fundirana« – kot osnova/fundament celotnega družbenega in posameznikovega življenja.

(Flere, S., in Kerševan, M. (1995): Religija in (sodobna) družba. Uvod v sociologijo religije, ZPS, Ljubljana, str. 150)

Vprašanja:

1. Opredelite »sveto« in »posvetno«, ki ju omenja vir A. (3 točke)
2. Kaj je z vidika neke religije lahko »sveto«? Kratko predstavite dva različna konkretna primera. (2 točki)
3. Pojasnite dve funkciji obredov ali ritualov. (Vir B) (3 točke)
4. Skozi katere vsebinske prvine se še kaže religija (poleg verskega ravnanja)? Navedite in kratko pojasnite dve. (4 točke)
5. Civilna religija in verski fundamentalizem, o katerih govori vir C, sta kazalca nekega širšega družbenega procesa na področju religije. Katerega? (1 točka)
6. Navedite še tri druge kazalce tega pojava, ki ste ga navedli v odgovoru na 5. vprašanje. (1,5 točke)
7. Kratko predstavite dva pojava, ki ju opredeljujemo kot civilno religijo. (3 točke)

IV. MODERNIZACIJA

Vir A

Kapitalizem je pomenil nove vrednote in institucije: podjetnike, ki so težili k trajnemu in sistematičnemu ustvarjanju dobička; trg, ki je postal ključni ekonomski mehanizem; ter poblagovljenje proizvodov, storitev in delovne sile in njihovo uporabo na temelju racionalnega preudarka.

(Bilton, T., in dr. (2002): *Introductory Sociology*, Palgrave Macmillan, Houndmills, str. 25)

Vir B

Število svetovnega prebivalstva je dramatično naraščalo. Po različnih ocenah naj bi kakih 8000 let pred našim štetjem znašalo 4,5 milijona. Na začetku našega štetja naj bi bilo na svetu 170 milijonov ljudi. Dva tisoč let pozneje, na koncu dvajsetega stoletja, naj bi po ocenah demografov to število znašalo 6 milijard. Kljub visoki umrljivosti otrok, boleznim, lakoti in širjenju okužb s HIV prebivalstvo v revnih deželah hitro narašča.

(Cohen, R., in Kennedy, P. (2000): *Global Sociology*, Macmillan Press, Houndmills, str. 193)

Vprašanja:

1. Modernizacija je kompleksen družbeni proces. Navedite dve kulturni spremembi, ki sta povezani z njo. (2 točki)
2. Karl Marx je poudarjal, da je bistveni vidik moderne družbe komodifikacija oziroma poblagovljenje. Razložite pomen tega pojma. Pomagate si lahko z virom A. (2 točki)
3. Predstavite še eno značilnost Marxovega pojmovanja moderne družbe. (2 točki)
4. Z zgodnjim obdobjem industrializacije evropskih družb so povezane tudi pomembne demografske spremembe. Poimenujte jih in predstavite njihove značilnosti. (3 točke)
5. Pojasnite trditev, da je bilo preganjanje čarovnic v poznem srednjem in zgodnjem novem veku povezano s težnjo vladajočih razredov po usmerjanju demografskih gibanj. (3 točke)
6. Kateri racionalni preudarki usmerjajo ljudi v modernih družbah, ko se odločajo o številu potomcev? Navedite tri in jih povežite v smiseln odgovor. (4 točke)
7. Navedite tri razloge, zaradi katerih v državah »tretjega« sveta zniževanja smrtnosti ne spremlja enako hitro zniževanje rodnosti. (1,5 točke)

Prazna stran